

Bilag 29

NIVA
v/ Greta Bentzen
Gaustadalléen 21
NO-0349 Oslo

Vår dato
17.10.2014

Vår referanse
2012/00340-16

Vår saksbehandler
Jan Henrik Sandberg/97682469

Deres referanse
J.nr. 1396/14

Angående NIVAs undersøkelser i Vatsfjorden - Tilsvar fra Norges Fiskarlag

Vi viser til overvåkingsprogrammet som NIVA gjennomfører på oppdrag av AF Decom i Vatsfjorden / Yrkjefjorden, Norges Fiskarlags brev til NIVA datert 25. september 2014 og NIVAs svarbrev datert 29. september 2014.

Vi takker for svarbrevet fra NIVA. Brevet gir noen oppklarende opplysninger, men det gir ikke tilfredsstillende svar på flere av de viktigste spørsmålene som ble stilt. I tillegg reiser brevet, og en kronikk Miljødirektoratet hadde på trykk i dagbladet den 14. oktober i år, nye spørsmål til NIVAs og Miljødirektoratets roller i saken.

1. Overvåkingsprogrammets egnethet

Norges Fiskarlag har som nevnt engasjert seg i denne saken fordi Vats-/Yrkjefjorden er en svært viktig fiskefjord, og fordi fjorden utgjør et nasjonalt viktig gyte- og oppvekstområde. Sett fra vårt ståsted må en derfor ha et tillitvekkende overvåkingsprogram, som er egnet for å kunne forebygge uakseptable utslipp av miljøgifter og fremmedstoffer, i dette fjordsystemet.

Vi konstaterer at NIVA i svarbrevet bekrefter at instituttet inntil nå har vurdert trender fra og med 2009. Dette fordi *«det ikke foreligger sammenliknbare data fra før oppstart»*. Som kjent var 2009 et negativt unntaksår med hensyn til utslipp av miljøgifter fra AF Decom. Å vurdere utviklingen i fjordsystemet på bakgrunn av situasjonen i 2009 vil derfor gi feil konklusjoner. NIVA bør være kjent med at det finnes gode data for innhold av miljøgifter i jord og sjøbunn fra 2002, som indikerer at fjorden den gang var relativt upåvirket. Allikevel legger ikke NIVA dette til grunn for sine vurderinger. Vi mener fortsatt at NIVA burde forsøkt å vurdere miljøgifter og forholdet til mattrygghet med utgangspunkt i situasjonen før utslippene fra AF Decom startet opp.

NIVA viser til at fisk fanget på referansestasjonen ved Metteneset skal være upåvirket av virksomheten til AF Decom. Allikevel viser analyseresultatene at fisken som er fanget her er påvirket av miljøgiften PCB, ut over det som er bakgrunnsnivået. Har NIVA gjort noen vurderinger av hva som kan være kilden til forhøyet PCB-innhold i fisken som er fanget ved Metteneset? Hva var for øvrig årsakene til at NIVA valgte å flytte den ytre referansestasjonen fra Kråkenes til Metteneset?

NIVA viser i svarbrevet til at prøver av overflatejord og etasjemose rundt bedriftsområdet til AF Decom viser at aktiviteten ved anlegget er *«tilfredsstillende innenfor de miljøkrav som er stilt av Miljødirektoratet»*. Er NIVAs jord- og moseprøver samlet inn og analysert etter standard metodikk, slik at resultatene er sammenliknbare med annen tilsvarende prøvetaking?

Det hevdes at det ikke er betydelige forskjeller mellom NIFES og NIVA sine data for innhold av miljøgifter i fisk i fjordsystemet. Det er ikke helt riktig. NIVAs verdier er betydelig lavere enn NIFES sine, både når det gjelder PCB og kvikksølv. Er fisken som har inngått i NIVAs overvåkingsprogram av en slik størrelse og tilstand at dataene er sammenliknbare med NIFES sin sjømatdatabase? Hva mener NIVA er årsakene til at instituttet sine analyseresultater viser betydelig lavere innhold av miljøgifter, enn det analyseresultatene til NIFES gjør? Får NIVA før øvrig noen informasjon om PCB-innhold (i maling m.m.) og kvikksølvinnhold (avleiringer i prosessutstyr) og miljørisiko for de installasjonene som kommer inn til basen til AF Decom for opphogging? Er i så fall denne informasjonen noe som også kan gjøres tilgjengelig for berørte parter?

NIVA opplyser i svarbrevet at instituttet ikke har vurdert atferd og bevegelse for aktuelle arter (torsk og brosme) innenfor/utenfor fjordsystemet. I så fall har den nåværende overvåkingen av miljøgifter i fisk svært liten reell verdi i forhold til å kunne bekrefte/avkrefte hva som er aktuelle kilder til miljøgifter i fjordsystemet. Til tross for dette slo Miljødirektoratet i april i år fast at målingene av miljøgifter i fisk tydet på at AF Decom ikke kunne være noen vesentlig kilde til utslipp av PCB i området. Har NIVA bidratt til å korrigere Miljødirektoratets feiltolkning av resultatene av overvåkingsprogrammet?

I svarbrevet til Norges Fiskarlag viser NIVA til prosjektet «Fremmedstoffer i Villfisk med vekt på Kystnære Farvann - En undersøkelse av innholdet av dioksiner og dioksinlignende PCB i torskelever fra 15 fjorder og havner langs norskekysten» (NIFES 2009), når NIVA vurderer funn fra Vatsfjorden opp mot «*vanlige forekomster av miljøgifter fra andre steder i landet*». Formålet med prosjektet til NIFES var å få utvidet kunnskap om nivåene av dioksiner og PCB, som grunnlag for eventuelle nye vurderinger av kostholdsråd. De områdene NIVA bruker som sammenlikningsgrunnlag viser ikke vanlige forekomster av miljøgifter, men omfatter tvert imot de mest forurensede fjordene og havnene i Norge. Å bruke disse områdene som sammenlikningsgrunnlag for utviklingen i Vats-/Yrkjefjorden er etter vår oppfatning helt villedende. Ingen av områdene NIVA sammenlikner med er å ellers å regne som viktige fiskefjorder eller gyte- og oppvekstområder. Som vi tidligere har forklart, vil det være tilnærmet katastrofalt dersom Vats-/Yrkjefjorden på sikt kommer i en tilsvarende situasjon som de fjordene NIVA sammenlikner med.

NIVA operer i sine vurderinger med begrepet «tilstandsklasser», særlig i de tilfellene grenseverdier for mattrygghet synes å være overskredet. Det må særdeles store mengder forurensning til (over lang tid) før tilstandsklassen til et fjordsystem blir forverret. Bruk av slike tilstandsklasser er derfor svært lite egnet for å vurdere om pågående forurensning kan være en trussel i forhold til framtidig fjordmiljø, fiskeri og mattrygghet. Hvis utslippene er så store at tilstandsklassen endres er det allerede alt for seint å sette inn forebyggende tiltak. Dette må korrigeres i kommende overvåkingsprogram.

Vår konklusjon er på denne bakgrunn fortsatt at overvåkingsprogrammet i Vats-/Yrkjefjorden ikke er egnet for å kunne ivareta hensynet til fjordmiljø, mattrygghet, fiskeri- og sjømatnæring.

2. NIVAs og Miljødirektoratets rolle

Norges Fiskarlag er ingen prinsipiell motstander av at petroleumsinstallasjoner skal kunne hogges opp her i landet. Det som er vesentlig er at problematiske utslipp forebygges, og at en på en tillitvekkende måte dokumenterer at denne type forurensning ikke skjer. Dette er særlig viktig i «matfjorder» som Vats-/Yrkjefjorden. Norges Fiskarlag har derfor gjennom flere år anmodet departementene om at en må gjøre en nasjonal vurdering av hvilket offshoreavfall som bør behandles hvor. Vi har fortsatt ikke fått svar på våre henvendelser angående dette.

Per i dag har ikke Mattilsynet (eller Fiskeridirektoratet) lovhjemmel til å gripe inn og forebygge utslipp, som kan medføre en betydelig risiko i forhold til mattrygghet. De kan kun stoppe omsetning (og fangst) av fisk og sjømat når skaden allerede er skjedd. Det ligger derfor et stort ansvar på Miljødirektoratet for å praktisere forurensningsloven slik Stortinget har lagt opp til, dvs. på en måte som også tar hensyn til sjømatnæring, mattrygghet og gyte- og oppvekstområder.

Det er strenge krav til forebygging av forurensende utslipp når petroleumsinstallasjoner er i drift på sokkelen. Etter vår oppfatning må en kunne stille tilsvarende strenge utslippskrav når de samme installasjonene skal hogges opp i norske fjorder (der også det såkalte vanndirektivet er gjeldende). Dersom en ikke klarer å forvalte denne fasen av petroleumsvirksomheten på en god måte, vil det kunne redusere mulighetene for god framtidig dialog og sameksistens mellom norsk petroleums- og sjømatnæring. Norges Fiskarlags syn på denne tematikken er nærmere beskrevet i Norges Fiskarlags siste høringsuttalelse i saken, datert 12. september 2013.

NIVA skriver i sitt svarbrev at «*Norges Fiskarlag og deler av pressen er svært aktive med å så tvil om kvaliteten til NIVAs arbeid, kompetanse og integritet*». Dette er en påstand som NIVA burde ha underbygget nærmere. Vi gjentar at det først og fremst er NIVAs kompetanse i forhold til mattrygghet og sjømatnæring Fiskarlaget stiller spørsmål ved. I vårt brev (datert 25. september 2014) skriver vi også at: «*NIVA har dyktige medarbeidere og god kompetanse innen mange miljøfaglige områder*», samtidig som vi ønsker NIVA velkommen til Fiskarlaget for å drøfte denne saken nærmere.

At Norges Fiskarlag har stilt spørsmål ved den delen av overvåkingsprogrammet som omhandlet mattrygghet og sjømatnæring er for øvrig ikke noe nytt. Allerede i september 2012 gjorde Norges Fiskarlags landsstyre vedtak om at det måtte igangsettes et nytt uavhengig overvåkingsprogram i Yrkjefjorden med fokus på sjømattrygghet, som alle kunne ha tillit til. Vi kjenner til at NIVAs kontrakt med AF Decom går ut ved årsskiftet. Vi har nettopp av den grunn ikke vært aktive med å kommentere denne saken i pressen.

Vi konstaterer at NIVA fortsatt ikke ønsker å rette opp feil i teksten på NIVAs egne hjemmesider, som omtaler oppsigelsen og behandlingen av den aktuelle fiskeren som var leid inn for prøvetaking. Dette fordi omtalen «*reflekterer NIVAs syn på saken*». I så fall er NIVAs syn på saken verken i samsvar med ordlyden i kontrakten som ble inngått i juli 2010, eller i samsvar med hvordan kontraktsforholdet ble praktisert fram til utgangen av januar 2012. Sett fra vårt ståsted er det vanskelig å forstå hvorfor NIVA ikke ønsker å rydde opp, og legge dette bak seg. Dette også sett i lys av at NIVA tidligere har gitt feil opplysninger i saken, noe som bidro til at den nasjonale forskningsetiske komiteen (NENT) uttalte at «*Nivas praksis kunne bidra til å skade forskningens omdømme*».

Vi registrerer at NIVA den 13. oktober i år uttaler til Dagbladet at instituttet ikke har noen videre kommentarer å gi i saken. I stedet konstaterer vi at Miljødirektoratet dagen etterpå i samme avis kommer med et tilsvarende «på vegne» av NIVA. Innlegget har tittel «*Unyansert om utslipp i Vatsfjorden*», og her gjentas flere av de samme feilslutningene som NIVA kom med i svarbrevet til Norges Fiskarlag. Miljødirektoratet stiller ingen spørsmål ved NIVAs overvåkingsprogram, de viser ikke til alternative kilder til kunnskap, de viser ikke til nødvendigheten av å forebygge problematiske utslipp og det vises ingen interesse for å vurdere saken ut fra hensynet til fiskerne, sjømatnæringen for øvrig, mattrygghet eller Yrkjefjorden som nasjonalt viktig gyte- og oppvekstområde. Miljødirektoratet synes derimot å bagatellisere utslipp av PCB og andre miljøgifter til fjorden, og de effektene dette kan ha for mattrygghet og sjømatnæring. Etter vår oppfatning er det derfor Miljødirektoratet som opptreer unyansert i denne saken. I tillegg gir Miljødirektoratets innlegg i Dagbladet ytterligere grunn til å stille spørsmål ved direktoratets rolleforståelse.

I denne forbindelse minner vi om at Norges Fiskarlags landsmøte har gjort vedtak om nødvendigheten av en forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratet sin praktisering av forurensningsloven. Flere andre organisasjoner har senere gitt uttrykk for det samme. Landsmøtets vedtak er vedlagt. Etter vår oppfatning bør det være naturlig for NIVA å støtte opp om en forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratet, slik at vi kan få et felles kunnskapsgrunnlag for videre dialog og samarbeid, samt for å sikre at forurensningsloven blir praktisert i samsvar med Stortingets forutsetninger.

I vårt brev kom vi også inn på den dobbeltrollen NIVAs ansatte kan ha, som rådgiver for bedrifter og Miljødirektoratet innen samme sak/saksområde. Det er allment kjent at NIVA tar oppdrag i forhold til overvåking og konsekvensutredninger for private bedrifter og investorer, samtidig som NIVA i praksis fungerer som forvaltningsstøtteinstitutt for Miljødirektoratet (først og fremst Industriavdelingen).

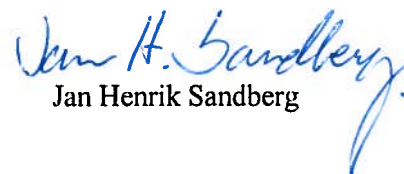
Dette er en tematikk som går ut over den aktuelle saken i Vats-/Yrkjefjorden. En opplever for eksempel samme problematikk i den såkalte «Engebøsaken» i Naustdal i Sogn og Fjordane. En forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratet vil også kunne være oppklarende i forhold til disse sakene.

Vår konklusjon er derfor fortsatt at det er reelle årsaker til at det overvåkingsprogrammet NIVA utfører på oppdrag av AF Decom ikke har klart å skape nødvendig tillit blant berørte parter. Etter vår oppfatning har NIVA et delansvar for den situasjonen som har oppstått. Som nevnt er NIVA fortsatt velkomne til Norges Fiskarlag, dersom dere ønsker å drøfte tematikken nærmere.

Med hilsen
NORGES FISKARLAG

Jan Skjærva

Jan Henrik Sandberg

- Kopi til: Fiskarlaget Vest, AF Decom, Miljødirektoratet, Fiskeridirektoratet og Mattilsynet.
- Vedlegg:
1. «Ang. NIVAs undersøkelser i Vatsfjorden». Brev fra Norges Fiskarlag til NIVA datert 25. september 2014
 2. «Ang. NIVAs undersøkelser i Vatsfjorden». Svarbrev fra NIVA til Norges Fiskarlag datert 29. september 2014.
 3. «Detaljregulering for sjøområdene i Vats og Yrkjefjorden – Høringsuttalelse fra Norges Fiskarlag» datert 12. september 2013.
 4. «Forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratet». Brev fra Norges Fiskarlag til Klima- og miljødepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet datert 4. februar 2014.

NIVA
v/ Greta Bentzen
Gaustadalléen 21
NO-0349 Oslo

Vår dato
25.09.2014

Vår referanse
2012/00340-14

Vår saksbehandler
Jan Henrik Sandberg/97682469

Deres referanse

Angående NIVAs undersøkelser i Vatsfjorden

Vi viser til overvåkingsprogrammet, som NIVA gjennomfører på oppdrag av AF Decom i Vatsfjorden / Yrkjefjorden, og pressemeldingen som ble lagt ut på NIVAs hjemmesider i dag.

Norges Fiskarlag har i lengre tid vært engasjert i denne saken. Dette ikke minst fordi Yrkjefjorden er en svært viktig fiskefjord (det høstes år om annet mer enn 10 000 tonn fisk i fjorden), og fordi fjorden utgjør et nasjonalt viktig gyte- og oppvekstområde. Sett fra vårt ståsted er det derfor særlig viktig at en forebygger uakseptable utslipp av miljøgifter og fremmedstoffer i dette fjordsystemet.

Vi har gjennom flere år lagt svært stor vekt på at en må etablere et faglig tilfredsstillende overvåkingsprogram for mattrygghet i forhold til AF Decom sin virksomhet i Yrkjefjorden. Vi har hatt flere møter med den aktuelle bedriften om dette. I tillegg har vi stilt spørsmål til dagens miljøovervåkingsprogram, som fortsatt står ubesvart. Dette omfatter bl.a.:

1. Vi konstaterer at 2009 fortsatt brukes som referanseår i overvåkingsprogrammet, selv om dette var et unntaksår med særlig store utslipp. Etter vår oppfatning burde trender når det gjelder miljøgifter og fremmedstoffer i fisk og fjordmiljø blitt vurdert med utgangspunkt i situasjonen før utslippene fra AF Decom startet opp.
 - Bruker NIVA fortsatt 2009 som referanseår når utviklingen av miljøtilstanden vurderes i overvåkingsrapportene?
 - Hvordan formidles i så fall svakhetene ved å bruke 2009 som referanseår i NIVAs overvåkingsrapporter og ellers?
2. Vi konstaterer at Miljødirektoratet i endringen av bedriftens utslippstillatelse (datert 24. april 2014) viser til NIVAs overvåkingsprogram, og skriver: «*For Vatsfjorden viser referansestasjonen (som ifølge NIVA skal være upåvirket fra virksomheten) høyere verdier enn de resultater som man finner utenfor AF Decom Offshore på Vats. Dette tyder på andre kilder av PCB i fjordsystemet enn fra AF Decom Offshore på Vats.*»
NIVA gjentar det samme i dagens pressemelding, hvor det står: «*En prøve av fisk fanget ved Mettenes i 2012 viste tilstandsklassen II "moderat forurensed". Dersom AF Decom hadde vært en vesentlig kilde til spredning av PCB hadde vi forventet å finne høyere konsentrasjoner i Vats enn ute ved Metteneset.*»
 - Hva menes med at det er tatt en prøve av fisk ved Metteneset?
 - Hva var alders- og størrelsesfordelingen på utvalget av torsk/brosme i prøvene fra Metteneset og på de andre referansestasjonene?
 - Hvordan har NIVA kartlagt/vurdert hvordan torsk/brosme beveger seg innenfor fjordsystemet?

- Hvis NIVA ikke har kartlagt/vurdert atferden til torsk/brosme innenfor fjordsystemet, hvordan kan NIVA da gå såpass langt i å avkrefte at innholdet av PCB i fisk i fjorden kan ha noe med AF Decom sin virksomhet å gjøre?
 - Hvis NIVA ikke har kartlagt/vurdert atferden til torsk/brosme innenfor fjordsystemet, vil denne overvåkingen da ha særlig verdi i forhold til å kunne bekrefte/avkrefte aktuelle kilder til miljøgifter i området?
3. Har AF Decom anledning til å kommentere NIVAs overvåkingsrapporter, evt. også anmode om justeringer, før rapportene offentliggjøres?

Vi vil også minne om at det på NIVAs hjemmesider fortsatt framkommer feilaktige opplysninger knyttet til NIVAs «oppsigelse» av et av Norges Fiskarlags medlemmer vinteren 2012. på NIVAs hjemmesider står det: *«Siden 8. mars 2012 har det vært flere oppslag i Dagbladet om at NIVA har sagt opp avtalen med en lokal fisker om prøvetaking av fisk og krabbe for analyse av miljøgifter. I den forbindelse vil vi opplyse at avtalen var tidsbegrenset for ett år av gangen. I mars i år informerte vi fiskeren om at vi ikke ønsket å fornye avtalen. Vi har altså ikke «sagt opp» noen avtale, men vi har latt være å fornye den».* Det var aldri snakk om noen avtale som skulle fornyes med et år av gangen. Avtalen hadde i utgangspunktet kun to måneders varighet (fra 15. juli 2010 til 15. september 2010) og vårt medlem leverte, og fikk betalt for, leveranser av fisk og krabbe for miljøgiftanalyser helt fram til 31. januar 2012. Som kjent førte NIVAs håndtering av denne saken til at Den Nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT) den 7. mai 2012 slo fast at: *«Nivas praksis kan på sikt bidra til å skade forskningens omdømme».*

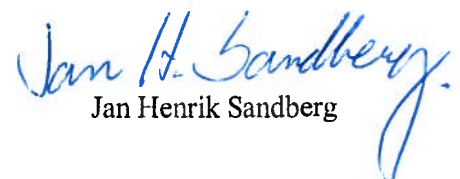
Ellers kan det nevnes at Norges Fiskarlags Landsmøte har gjort vedtak om at Miljødirektoratet nå må underlegges en forvaltningsrevisjon. Dette vedtaket er til en viss grad bygd på erfaringene fra Yrkjefjorden, samt den dobbeltrollen ansatte i miljøinstituttene kan ha som rådgiver for både bedrifter og Miljødirektoratet (tidl. Klif) innen samme sak/saksområde. Denne saken vil bli fulgt opp videre de kommende månedene.

Vi kjenner til at NIVA har dyktige medarbeidere og god kompetanse innen mange miljøfaglige områder. Inntil nå er det den delen av overvåkingsprogrammet som går på mattrygghet Norges Fiskarlag har stilt spørsmål til. Her er NIVAs kompetanse noe mer begrenset, og en har ikke klart å etablere tilstrekkelig tillit blant berørte parter. På bakgrunn av overnevnte, og vedtak i landsstyret og i styret for Fiskarlaget Vest (se vedlagte uttalelse), kan vi gjøre oppmerksom på at Norges Fiskarlag har anmodet AF Decom om å etablere et tillitvekkende og faglig tilfredsstillende overvåkingsprogram for mattrygghet, etter at NIVAs kontraktsperiode utgår ved årsskiftet.

Dersom dere ønsker å drøfte tematikken nærmere med Norges Fiskarlag, er dere velkomne hit for et møte.

Med hilsen
NORGES FISKARLAG

Jan Skjærvø

Jan Henrik Sandberg

Kopi til: Fiskarlaget Vest og AF Decom
Vedlegg: Detaljregulering for sjøområdene i Vats og Yrkjefjorden – Høringsuttalelse fra Norges Fiskarlag

Norges Fiskarlag
v/ Jan Henrik Sandberg og Kåre Heggebo
(brev sendt som e-post)

Hovedkontor
Gaustadalléen 21
NO-0349 Oslo
Telefon: 02348
Fax 22 18 52 00
Bankgiro: 5010 05 91828
SWIFT: DNBANOKK
Foretaksnr.: 855869942
www.niva.no
post@niva.no

Deres referanse
2012/00340-14

Deres brev av
25.09.2014

Vår referanse
J nr. 1396/14
S nr.

Dato
29.09.2014

Angående NIVAs undersøkelser i Vatsfjorden

Med referanse til brev fra Norges Fiskarlag mottatt 25.9.2014.

NIVA er enig med Norges Fiskarlag at det er viktig å forebygge uakseptable utslipp av miljøgifter. Hensikten med miljøovervåkingsprogrammet NIVA utfører i Vatsfjorden er å dokumentere miljøtilstanden og derigjennom bidra til å sikre en mest mulig miljøforsvarlig drift ved AF Miljøbase Vats. Miljøovervåkingen utføres i henhold til krav formulert i utslippstillatelsen fra Miljødirektoratet. Overvåkingen omfatter undersøkelser av en rekke ulike prøver som analyseres for ulike kjemiske forbindelser / miljøgifter. For fullstendig oversikt over prøveomfang, analyseparametere og resultater henviser vi til de årlige rapportene. Svar på konkrete spørsmål i brevet følger under:

1. NIVA startet miljøovervåkingen i 2009 og det foreligger ikke sammenlignbare data for miljøtilstanden for oppstart. Når det gjelder endringer over tid er det naturlig å vurdere tidsperioden for undersøkelsene, altså endringer fra 2009 og opp til siste måling som nå er i 2013. Vi bruker ikke et spesifikt år som referanseår. Trender blir vurdert på grunnlag av alle årene vi har analyser fra, dvs. 2009-2013.

Når det gjelder nivå av miljøgifter blir de vurdert i forhold til gjeldende grenseverdier. Resultatene fra NIVAs undersøkelser blir vurdert i i tråd med forurensningsstatus beskrevet i Miljødirektoratets veileder TA-1467/1997 (beskriver vanlige variasjoner i norske kystområder). Ny veileder er under utarbeidelse av Miljødirektoratet og resultatene vil bli vurdert i forhold til denne når den foreligger. Dagens gjeldende veileder har fem tilstandsklasser fra "Lite/ubetydelig forurensning" (klasse I) til "Meget sterkt forurensning" (klasse V). Disse tilstandsklassene er designet for å si noe om forurensningsstatus, og er basert på nivå av miljøgifter i torskelever på lite belastede områder sammenlignet med mer forurensede lokaliteter.

Grenseverdier for forurensningsstatus kan være høyere enn grenseverdier for menneskelig konsum. Mattilsynet har ansvar for grenseverdiene for næringsmidler, og de er beskrevet i «Forskrift om visse forurensende stoffer i næringsmidler» (ref. www.lovdata.no) og har referanse til EUs grenseverdier (European Commission, 2011).

Det er selvsagt mulig å vurdere resultatene fra NIVAs undersøkelser opp mot grenseverdier for menneskelig konsum, og da kan det være funn som overskrider disse grenseverdiene. I den sammenheng vil det være viktig å vurdere funn fra Vatsfjorden opp mot vanlige forekomster av miljøgifter fra andre steder i landet. Som eksempel undersøkte NIFES i 2009 innholdet av dioksiner og dioksinlignende PCB i torskelever fra 15 fjorder og havner i Norge. Resultatene er beskrevet i rapporten «Fremmedstoffer i villfisk med vekt på kystnære farvann» (Nilsen, Frantzen & Julshamn, 2011). NIFES viste at svært mange torsk i de aller fleste havnene hadde et meget høyt innhold av dioksiner og dioksinlignende PCB i lever. I alle havner, unntatt Honningsvåg, ble det funnet konsentrasjoner av dioksiner og dioksinlignende PCB i torskelever over EUs øvre grenseverdi. NIVA har samsvarende resultater fra en rekke miljøundersøkelser langs norskekysten. (se f.eks. NIVA rapport nr. 6582-2013, «Contaminants in coastal waters of Norway 2012»).

Flere undersøkelser viser altså at fiskelever fra mange steder langs kysten inneholder miljøgifter over den grenseverdien som er satt for menneskelig konsum. Det er derfor ikke oppsiktsvekkende at vi tidvis kan finne høyere konsentrasjoner enn denne grenseverdien i fiskelever også i Vats og Yrkjefjorden eller ved referansestasjonen ved Mettenes. På bakgrunn av de høye verdiene av PCB som er funnet i fiskelever har Mattilsynet et generelt kostholdsråd som fraråder å spise lever fra selvfanger fisk i skjærgården i Norge, bortsett fra torsk fra åpent hav (ref. www.matportalen.no).

2. NIVAs uttalelse «*En prøve av fisk fanget ved Mettenes i 2012 viste tilstandsklassen II "Moderat forurensning". Dersom AF Decom hadde vært en vesentlig kilde til spredning av PCB hadde vi forventet å finne høyere konsentrasjoner i Vats enn ute ved Metteneset*» refererer dels til resultatet fra analyse av PCB i lever i en blandprøve fra 18 fisk fanget ved Mettenes i 2012 (se årsrapport 2012 side 47), dels det faktum at flere andre undersøkelser påviser generelt høye konsentrasjoner av PCB i torskelever mange steder langs Norges kyst (ref. punkt 1) og dels den vurdering at det vil være sannsynlig å finne høyere konsentrasjoner av PCB i prøver tatt nærmere AF Miljøbase Vats dersom de var kilde til forurensningen. Det tas årlig prøver av fisk fanget ved Metteneset, og i 2012 ble det funnet PCB-nivå tilsvarende tilstandsklassen II. Tilsvarende tas det årlig prøver av fisk fanget ved Vats, og alle prøver derfra har hatt PCB-nivå i tilstandsklassen I.

Konsentrasjoner av PCB i torskelever er kjent for å variere mye fra et individ til et annet og vi vet fra utallige prøver samlet langs hele norskekysten at variasjonene mellom enkeltfisk fra en og samme fangst kan være svært store. Når vi analyserer på blandprøver av f.eks. 25 individer, som er målet i Vats, kan det hende at noen få individer med unormalt høye nivå preger resultatet på hele blandproven. Et typisk eksempel fra Færder, ytre Oslofjord som er en av referansestasjonene i et av NIVAs landsomfattende overvåkingsprogram (del av OSPARs overvåkingsprogram CEMP) viser hvor stor variasjonen kan være: I 2011 ble det fanget 25 fisk på denne stasjonen. Resultatene viste konsentrasjoner av sum-PCB7 i enkeltindivider fra 116 til 786 µg/kg og gjennomsnittlig konsentrasjon 320 µg/kg våtvekt. Standardavviket (mål for variasjon) var 174 µg/kg eller 54 % av gjennomsnittet. Nivået ved Færder var for øvrig 6-7 ganger lavere enn nivået i indre Oslofjord (ref. NIVA rapport nr. 1132/2012, «Hazardous substances in fjords and coastal waters - 2011»). NIFES har en rekke overvåkinger av miljøgifter i fisk og vil kunne bekrefte denne variasjonen på enkeltindividnivå.

Størrelsesfordeling (vekt og lengde) av torsk og brosme som er brukt i miljøundersøkelsen i perioden 2009-2013 er vist i vedlegg 1. Det er ikke gjort noen aldersbestemmelse av fisken utover dette. Det er heller ikke gjort noen undersøkelser av hvordan torsk og brosme beveger seg i fjordsystemet. Provetakingen skjer i samme område hvert år, og fisken som fanges er av relativt lik størrelse for å få best mulig sammenligningsgrunnlag og for å fange opp en endring over tid. Det legges også vekt på å fange fisk i tidsrom hvor innslag av ferdafisk er lavest. I tillegg til torsk og brosme, som beveger seg over større områder, omfatter overvåkingsprogrammet også årlige analyser av miljøgifter i mer stedlige arter som flatfisk, krabbe og blaskjell. I tillegg analyseres også prøver av sedimenter (sjøbunn), prosessvann samlet inne på bedriftsområdet og etasjemose med tilhørende overflate-jordprøver rundt bedriftsområdet. Det er totalvurderingen av hele materialet som er bakgrunn for NIVAs vurdering av at AF Miljøbase Vats håndterer aktiviteten ved anlegget tilfredsstillende innenfor de miljøkrav som er stilt fra Miljødirektoratet.

3. NIVA utarbeider rapporten på selvstendig grunnlag, og oppdragsgiver kommer ikke med anmodning om justeringer for rapporten offentliggjøres.

Forvaltningsprinsippet i Norge ved at «forurensere betaler» medfører at AF Miljøbase Vats selv er ansvarlig for overvåking og rapportering av miljøeffekter av deres aktivitet i henhold til Miljødirektoratets krav. NIVA er et uavhengig forskningsinstitutt som på fritt grunnlag leverer forskning, overvåking, utredninger og råd både til forvaltning og næringsliv. Det at NIVA utfører miljøovervåkingen i Vats er ikke en dobbeltrolle slik Norges Fiskarlag hevder, da NIVA ikke har bindinger til verken AF Miljøbase Vats eller Miljødirektoratet utover konkrete oppdrag / prosjekter vi har for de respektive oppdragsgiverne. I all oppdragsløsning er vi svært opptatt av forskningsetiske prinsipper hvor objektivitet og redelighet er viktige elementer, og vi vektlegger å ha et godt vitenskapelig grunnlag for våre konklusjoner basert på anerkjente metoder. Vi registrerer at Norges Fiskarlag og deler av pressen er svært aktive med å så tvil om kvaliteten til NIVAs arbeid og til vår kompetanse og integritet. Det synes vi er beklagelig.

Det vil ikke være noen konflikt mellom miljøovervåkingen som i dag utføres av NIVA og en eventuell utvidet overvåking av mattrygghet som f.eks. kan utføres av NIFES. Vi opplever heller ikke at det er noen faglig uenighet mellom NIVA og NIFES om hvordan resultatene av miljøundersøkelsen skal vurderes.

Med vennlig hilsen

NORSK INSTITUTT FOR VANNFORSKNING

Greta Bentzen
Administrerende direktør

Direktelinje: 91154937
e-post: grb@niva.no

Vedlegg 1: Størrelsesfordeling av torsk og brosme brukt i miljøundersøkelsen 2009 - 2013

Kopi: AF Decon v/ benkt.bildisch@afgruppen.no og Evy.Laerdal@afgruppen.no

Vedlegg 1.

Størrelsesfordeling torsk og brosme fanget i Vats- og Yrkjefjorden 2009-2013

TORSK 2009						
Kråkenes		Raunes/Kattran		Vats/Eikanes		
Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	
1	2759	65	1253	48	652	39
2	3702	69	1159	47	1130	48
3			2345	58	1712	59
4			1734	51	1228	49
5			1583	51	579	37
6			1076	47	831	42
7			1188	46	609	40
8			1292	49	889	42
9			560	36	1108	47
10			2509	60	1513	53
11			2729	61	1058	46
12				68	1627	53
13			517	34	1713	54
14			742	39	2206	63
15			1029	43	914	43
16			975	41	1471	50
17			1149	42	1697	51
18			1243	45	2046	59
19			2206	55	1562	55
20					919	48
21					868	40
22					739	40
23					1453	51
24					1051	48
25					1907	57
Gj.snitt						
3 231		67	1 405	48	1 259	48

BROSME 2009				
Mettenes		Mula		
Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	
1697	53	2459	60	
2748	58	1485	52	
3105	63	1190	47	
2164	57	1605	54	
2950	62	3260	62	
4008	66	2581	61	
3639	64	1408	48	
3726	68	2593	62	
		2766	59	
		1472	49	
		1790	56	
		2196	59	
		4350	70	
		2792	61	
		1679	50	
		2097	58	
		2075	56	
		5700	76	
		4550	68	
		8300	90	
Gj.snitt				
3 005		61	2 817	60

Ingen torsk i 2010 pga manglede levering

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

BROSME 2010			
Mettenes		Mula	
Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)
4700	64	5000	72
3350	59	2750	58
2500	57	1100	45
5500	74	1200	48
3350	61	450	34
3600	63	6300	85
4950	71	5200	65
2200	57	5400	70
8500	87	9550	90
3100	65	7550	72
3550	63	5300	62
3950	64	6450	85
2550	56	1550	52
6600	82	2400	58
5900	77	6150	82
5050	77	5250	76
2300	54	950	43
4850	73	1900	55
1450	45		
2450	56		
Gj.snitt			
4 020	65	4 136	64

TORSK 2011						
	Mettenes		Raunes		Vats	
	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)
1	1226	48	2248	60	2424	57
2	1289	48	1520	53	1637	52
3	2318	57	1188	49	1310	51
4	4162	69	852	44	1193	46
5	2125	58	1314	49	1298	50
6			1327	49	1392	58
7			2236	69	1973	62
8			1857	57	1521	48
9					1316	50
10					1699	53
11					1250	49
12					1374	56
13					1575	52
14					1307	50
15					2974	62
16					1445	51
17					1880	53
18					2471	62
19					3656	66
20					2128	56
21						
22						
23						
24						
25						
	Gj.snitt					
	2 224	56	1 568	54	1 791	54

Ingen brosme i 2011
fisket ble utsatt til 2012
(se årsrapport for 2011 s. 27)

TORSK 2013					
Mettenes		Raunes		Vats	
Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)
1	3014	63	1311	51	1404
2	1333	52	1206	48	1599
3	2432	60	1368	52	1470
4	2167	59	1355	53	1288
5	2210	59	1501	55	1229
6	2320	61	1258	49	1311
7	2488	64	1188	50	1206
8	1838	58	1220	50	1078
9	1054	49	1344	53	1023
10	1372	49	958	47	1241
11	803	43	1492	54	1143
12	599	41	889	46	1038
13	483	40	1293	51	1328
14	874	43	1242	49	1452
15	666	40	1845	61	893
16	1207	47	1678	55	1178
17	1911	53	1657	56	990
18	3106	63	1301	52	1225
19	1993	57	1268	51	1297
20	1720	55	1053	47	1090
21	2169	57	1239	50	1270
22	2127	56	1234	51	1280
23	2457	60	1632	54	1051
24	1518	50	1091	49	1446
25	483	37	860	44	1444
Gj.snitt					
1 694		52	1 299	51	1 239
					50

BROSME 2013			
Mettenes		Mula	
Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)	Vekt fisk (g)	Lengde fisk (cm)
2114	57	1376	48
1682	54	1326	49
1942	56	1527	51
1857	57	1465	52
2799	64	1179	47
2350	61	1180	47
2090	59	1269	49
1979	55	1290	50
		1610	52
		1505	54
		1731	57
		2070	58
		1762	56
		2077	57
		2193	61
		2484	61
		3075	65
		3332	65
		3883	69
		3254	65
		4016	71
		3934	68
		5940	85
		6320	83
		5566	77
Gj.snitt			
2 102		58	2 615
			60

Vindafjord kommune
 Etat for areal og forvaltning
 5585 Sandeid

Vår dato
 12.09.2013

Vår referanse
 2012/00340-3

Vår saksbehandler
 Jan Henrik Sundberg/97682469
 Britt Sæle Instebo/55553980

Deres referanse

Detaljregulering for sjøområdene i Vats og Yrkjefjorden - Høringsuttalelse fra Norges Fiskarlag

Vi viser til forslag til detaljreguleringsplan for sjøområde i Vats- og Yrkjefjorden, som ble sendt på høring av Vindafjord kommune, med frist 12.09.13. Norges Fiskarlags høringsuttalelse er utarbeidet i samarbeid med Fiskarlaget Vest og Tysvær Fiskarlag. Vi har følgende kommentarer i saken:

Fiskarlagets grunnleggende syn på opphogging av petroleumsinstallasjoner i fjordene

På norsk sokkel er det om lag 500 offshoreinstallasjoner, som skal utfases og hogges opp i løpet av de kommende tiårene. Slik opphogging vil kunne føre til betydelige utslipp av tungmetaller og andre miljøgifter, dersom det ikke stilles tilstrekkelig strenge utslippskrav.

Norske fiskerier er avhengig av rene fjorder, intakte fiskeområder og produktive økosystem. Dette er også avgjørende for kvalitet, omdømme og markedsverdi for norsk sjømat. Utslipp fra opphogging av petroleumsinstallasjoner (og fra andre forurensningskilder), må derfor forvaltes på en måte som tar nødvendig hensyn til disse verdiene. Landsmøtet i Norges Fiskarlag gjorde følgende vedtak høsten 2011: «*Landsmøtet viser til at et rent havmiljø er selve grunnlaget for sjømatnæringa, og understreker at havet ikke skal brukes som avfallsplass. Landsmøtet stiller spørsmål ved om dagens utslippsforvaltning fungerer godt nok med hensyn til å ivareta marint miljø, gyte- og oppvekstområder og mattrygghet*».

Norges Fiskarlag er ingen prinsipiell motstander av at petroleumsinstallasjoner hogges opp i Norge. Det som er vesentlig er at problematiske utslipp forebygges, og at en på en tillitvekkende måte dokumenterer at skadelig forurensning ikke skjer. Det har i lang tid vært krav om «null miljøskadelig utslipp» fra offshoreinstallasjoner, når de er i drift på sokkelen. Sett fra Norges Fiskarlags side er det et paradoks at det ikke stilles tilsvarende strenge utslippskrav når de samme offshoreinstallasjonene skal hogges opp i fjordene (der også det såkalte vanndirektivet og vannforskriften er gjeldende). Hvis en ikke klarer forvalte denne fasen av petroleumsvirksomheten på en tilfredsstillende måte, vil det redusere mulighetene for god framtidig dialog og sameksistens mellom norsk petroleums- og sjømatnæring.

Landsstyret i Norges Fiskarlag behandlet vilkår for opphogging av petroleumsinstallasjoner i fjordene den 17. september 2012, og gjorde bl.a. følgende vedtak:

1. *Norges Fiskarlag konstaterer at landsmøtets og landsstyrets tidligere vedtak og innspill angående opphogging av petroleumsinstallasjoner hittil i liten grad har blitt fulgt opp av sentrale myndigheter.*
2. *Norges Fiskarlag krever nok en gang at prinsippet om «0 miljøskadelig utslipp» også må omfatte siste fase av petroleumsvirksomheten (opphogging). Dette vil være et viktig premiss for god sameksistens mellom norsk fiskerinæring og petroleumsnæring i årene som kommer.*

3. *De institusjonene som har forvaltningsansvar og fagkompetanse på sjømattrygghet, gyteområder, fiskeri osv. må inkluderes i behandlingen av aktuelle utslippssøknader.*
4. *Norges Fiskarlag ber om at alle anlegg som hogger opp petroleumsinstallasjoner får pålegg om å gjennomføre overvåkingsprogram, relatert til egne utslipp av evt. tungmetaller og miljøgifter. Slik overvåking må ha tillit hos alle parter. Hvis slik overvåking viser at utslipp kan medføre risiko i forhold til sjømattrygghet, må det aktuelle utslippet kunne stoppes.*
5. *Vi konstaterer at konsentrasjonene av kvikksølv og andre tungmetaller er økende i Yrkjefjordområdet. Etter Norges Fiskarlags oppfatning er det svært sannsynlig at dette skyldes utslipp fra virksomheten til AF Decom. Vi konstaterer at de lokale fiskerne og andre berørte ikke lenger har nødvendig tillit til det overvåkingsprogrammet som gjennomføres, særlig ikke når det gjelder forholdet til sjømattrygghet. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må det derfor igangsettes et nytt uavhengig overvåkingsprogram med fokus på sjømattrygghet, som alle kan ha tillit til, fortrinnsvis i regi av Nifes og Mattilsynet.*
6. *Opphogging av petroleumsinstallasjoner må så langt det er mulig skje under kontrollerte forhold på land. Tradisjonell fiskerivirksomhet i nærområdene til opphoggingsanlegg må så langt det er mulig ikke hindres av fortøyninger/offshoreinstallasjoner i opplag og kunstig lys fra opphoggingsvirksomheten.*
7. *Lokaliseringen av anlegg for opphogging av petroleumsinstallasjoner vil ha avgjørende betydning i forhold til hvilke effekter utslipp fra anleggene vil ha på marint miljø, gyte- og oppvekstområder, fiskeri, havbruk og sjømattrygghet. Dagens kriterier for lokalisering av slike anlegg ser kun ut til å bygge på bedriftsøkonomiske hensyn. På denne bakgrunn anmoder Norges Fiskarlag nok en gang Miljøverndepartementet om å utrede de aktuelle opphoggingslokalitetenes konfliktpotensial i forhold til andre interesser, samt hvilken type avfall som bør hogges opp hvor.*

Norges Fiskarlag har per i dag fremdeles ikke fått tilfredsstillende svar på mange av spørsmålsstillingene nevnt ovenfor. Det er derfor aktuelt å rette en henvendelse til den nye regjeringen om disse problemstillingene høsten 2013.

Yrkjefjorden – en nasjonalt viktig fiskefjord

I konsekvensutredningen beskrives riggområdene i Vats- og Yrkjefjorden som viktige for petroleumsindustrien og det maritime næringslivet generelt. De anses å ha nasjonal betydning som område for oppankring, bygging og industriell aktivitet for offshoreinstallasjoner. Dette er først og fremst basert på sjødybde, eksponering og bedriftsøkonomiske forhold. Det slås også fast at: «*Det som kan tale mot bruk av Yrkjefjorden og Vatsfjorden er negative reaksjoner fra fiskeri i området...*».

På den andre siden er det et faktum at Yrkjefjorden sannsynligvis er vår viktigste fiskefjord, sør for Møre. En viktig årsak til dette er at fjorden har spesielle geografiske og oseanografiske forhold (fjorden bunner mot vest), noe som gjør den spesielt fiskerik, særlig i perioder med innsig av pelagiske arter. Sett i forhold til fiskeriinteresser og marinøkologiske forhold er altså Yrkjefjorden særlig uegnet for opphoggingsvirksomhet. Det er bemerkelsesverdig i hvor liten grad dette vektlegges i konsekvensutredningen.

Yrkjefjordens unike betydning for fiskeri er beskrevet i skriftlige kilder helt siden 1400-tallet. I en dom av 19. desember 1687 ble gården Ørke fradømt fiskeretten innerst i fjorden til fordel for kongen («Kongsretten»). Retten til sjø og fiske innerst i Yrkjefjorden ble videregitt til private i 1730. I dag er den innerste delen av Yrkjefjorden (fra fjordbotnen og 500 m utover) fortsatt Norges eneste private matrikulerte fiskerett i saltvann (gnr. 129, bnr. 1 i Tysvær kommune). Det blir i dag fortsatt fisket betydelige mengder makrell og sild med landnot og sitjenot i dette området

Sildefisket i fjorden varierer fra år til år, enkelte år kan det fanges nærmere 10 000 tonn sild i fjorden.

Dette fisket foregår i perioden mars-april, og er viktig for fiskere helt fra Stadt til Svenskegrensa. Dette fisket er spesielt viktig for den minste flåten, men også for større kystfartøy. Nottfiske krever forholdsvis store områder og sikkerhetsmarginer, fordi en da delvis driver med strømmen. «Mellomlagring» av petroleumsinstallasjoner og liknende vil kunne være ødeleggende for dette fisket.

I åra 2010-2013 er det fiska 200-300 tonn makrell pr. år i Yrkjefjorden. Til nå i 2013 er det 11-12 båter som har fiska makrell i området. Dette er stor makrell som har gått til fersk leveranse til konsum, til gode priser. Denne makrellen er også svært viktig for å opprettholde de lokale fiskemottaka i Yrkje, på Skiftun og på Bru. I tillegg blir det fisket hestmakrell i fjorden i perioden mars - april. I Yrkjefjorden og deler av Vatsfjorden blir det også fiska med garn og teiner/ruser (passive redskap) etter m.a. lange, brosme, torsk, sei, leppefisk og krabbe. I tillegg er det flere viktige kaste- og låssettingsplasser i både Yrkes- og Vatsfjorden.

På Vestlandet driver kystflåten fiske etter mange ulike fiskeslag, på forskjellige tider av året. Det som blir fiska av hver fiskesort er også en viktig brikke for den totale lønnsomheten, både for flåten og de lokale mottakene. Det er derfor viktig å ivareta alle fiskeriene i det aktuelle området.

I konsekvensutredningen står det: «*For makrell er det også betydelige svingninger i bestanden. Dette er en art som kommer til vår kystområder og fjorder utenfra, og bestandssvingningene hos oss er et resultat av ytre påvirkninger, dvs. de skyldes ikke aktiviteter knyttet til våre kyst- og fjordområder.*» (vår understreking). Det er nok rett at bestandssvingningene hos oss er et resultat av ytre påvirkninger, men det er desto viktigere at forholdene i våre kyst- og fjordområder er optimale når makrellen kommer hit og blir tilgjengelig for kystfiskerne.

Konsekvensutredningen omtaler noen av de sentrale bestandene i Yrkjefjorden, bl.a. sild og brisling. Om disse står det bl.a.: «*Brislingfisket har vært dårlig de senere årene pga. for stort fiskepress, og presset har vært størst på fjordbestandene.*» Konsekvensutredningen omtaler NVG-sild på tilsvarende måte. Dette er en ganske unyansert framstilling. Som grunnlag for sine forvaltningsråd skriver Havforskningsinstituttet på sine hjemmesider at: «*Det var en klar nedgang i totalfangstene av brisling i perioden 1961–2004. Det er ikke klart hva nedgangen skyldes, men det antas å ha sammenheng med endringer i miljøforhold.*» Om NVG-sild står det at: «*Bestanden av norsk vårgytende sild er nedadgående etter å ha vært på et høyt nivå en periode. Gytebestanden for 2013 er beregnet til 5,08 millioner tonn og er klassifisert til å ha full reproduksjonsevne.*» Vi konstaterer at med andre ord at konsekvensutredningen gir et forenklet og unyansert bilde av bestandsendringer og årsaker til disse.

I tillegg til dette er Yrkjefjorden ikke minst et særdeles viktig ressursområde / gyteområde for en rekke arter av stor kommersiell betydning, bl.a. NVG-sild og kysttorsk (jfr. Fiskeridirektoratets kartlegginger). Det er helt avgjørende at planlagt virksomhet, og evt. uhellsutslipp, ikke skal kunne ødelegge disse områdene. Etter vår oppfatning omtales og vektlegges verken fiskebestander, gyteområder, fiskerier eller Yrkjefjordens særstilling som fiskefjord på en tilfredsstillende måte i konsekvensutredningen. Etter vår oppfatning er det derfor behov for å utarbeide en tilleggsutredning ang. dette.

Gjeldende planer og forholdet til regulering av sjøområdet i Vats- og Yrkjefjorden

Vindafjord kommune vedtok gjeldende kommuneplan den 8. februar 2011. I denne prosessen unnlot kommunen å inkludere/behandle hensynet til fiskeriinteressene, samtidig som andre konkurrerende interesser ble omfattet av planen. Det ble bestemt at fiskeriinteresser skulle innarbeides i planen i neste fase (som arealformål fiskeri), så fremt det ikke var i strid med allerede etablerte arealformål (vår understreking). Slik planlegging tar på ingen måte hensyn til lokalt og nasjonalt viktige fiskeområder, oppvekstområder og gyteområder, og er ikke i tråd med plan og bygningslovens intensjoner. Vindafjord kommunes manglende vilje til å inkludere fiskeriinteresser, gyteområder og marint biologisk mangfold i planprosessen er unik i landssammenheng. Gjeldende kommuneplan for Vindafjord har dessverre derfor kun begrenset legitimitet i fiskerisammenheng, og utgjør et dårlig grunnlag for forslaget til detaljregulering av sjøområder i Vats- og Yrkjefjorden.

Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland (2002) gir mål og retningslinjer for kommunal kystsoneplanlegging i fylket. Her står det bl.a. at: *«Særlig viktige fiskeområder, låssettingsplasser og gyte- og oppvekstområder skal prioriteres foran konkurrerende interesser... Som hovedregel skal også lokalt viktige fiskeområder, kaste- og låssettingsplasser og gyte- og oppvekstområder opprettholdes i kommunale kystsoneplaner»*. I planen slås det også fast en målsetting om at *«Prioriterte ressursområder for fiskerinæringen skal sikres mot konkurrerende bruk, både av hensyn til fiskere fra Rogaland og fra andre distrikter...»*. Vi kan derfor vanskelig se at forslaget til detaljregulering for sjøområder i Vats og Yrkjefjorden er i samsvar med gjeldende mål og retningslinjer i Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland, slik konsekvensutredningen kan gi inntrykk av.

Utslipp og forurensning

I konsekvensutredningen konkluderes det med at det er lite sannsynlig at et utslipp fra opphogging/seksjonering og annen virksomhet på fjorden vil kunne ha påvisbar innvirkning på gyting og oppvekst eller beiteområder for fisk. Eksponeringstiden oppgis å være for kort til å gi effekter på fisk i steng eller garn, eller hummer og krabbe i teiner. Selv om fisk og skalldyr (hummer, krabbe) i garn, ruser eller teiner kan bli eksponert for uhellsutslipp, oppgis det at en eventuell akkumulering under slike korte episoder vil være for lav til å ha helsemessig betydning ved konsum. Det står også at miljøundersøkelsene rundt AF Miljøbase Vats på Raunes i perioden 2008 - 2011 viser liten eller ingen påvirkning på miljøforholdene.

Når det gjelder miljøgifter, inkludert kadmium og ikke minst kvikksølv, må det etter Fiskarlagets oppfatning være en «nullutslipps-visjon» (jfr. føringene i NOU'en *«Et Norge uten miljøgifter»*), og føringen om «null miljøskadelige utslipp» når de samme offshoreinstallasjonene er i drift på sokkelen). Det virker som om AF Decom har rimelig god kontroll på avrenning inne på anleggsområdet, der det er fast dekke. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må derfor mest mulig av opphoggingen skje på land. En vil ha langt mindre kontroll på utslipp til luft og ved seksjonering/oppdeling av konstruksjoner ute på fjorden.

Norges Fiskarlag har ved flere anledninger tidligere, sist i vår høringsuttalelse til endring i tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven (datert 5. november 2012) slått fast viktigheten av å ivareta hensynet til sjømattrygghet, nærmere bestemt å forebygge spredning av tungmetaller og andre miljøgifter til fisk og sjømat. Det vil være katastrofalt dersom evt. utslipp fra virksomheten fører til innføring av kostholdsråd i Yrkjefjorden. Det er derfor viktig at det gjennomføres et overvåkingsprogram som har tillit blant alle parter. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må et slikt overvåkingsprogram også fungere slik at det kan bidra til å stoppe aktuelle utslipp, dersom utslippene medfører risiko i forhold til sjømattrygghet.

Når det gjelder vurdering av risiko for miljøskadelige utslipp bygger konsekvensutredningen først og fremst på det gjeldende miljøovervåkingsprogrammet til AF Decom, som gjennomføres av Niva. Etter vår oppfatning synes dette overvåkingsprogrammet å fungere godt på flere områder. Vi registrerer imidlertid at 2009 blir brukt som basisår i forhold til vurdering av senere utslipp. 2009 var et «unntaksår», hvor utslippene av støv og tungmetaller var særlig høye. En må i stedet bruke data fra før virksomheten ble etablert, som basis for overvåking av forurensningssituasjonen. Da vil en få bedre oversikt over langsiktige trender, og slik ha større mulighet til å sette inn avbøtende tiltak før problemer oppstår for alvor. Vi konstaterer at det ikke synes å være tatt hensyn til dette i forbindelse med den konsekvensutredningen som nå er gjennomført. Da er det dessverre heller ikke noe tilstrekkelig faglig grunnlag for å konkludere med at *«miljøundersøkelsene rundt AF Miljøbase Vats på Raunes i perioden 2008 - 2011 viser liten eller ingen påvirkning på miljøforholdene»*.

I tillegg til det overnevnte konstaterer vi at det har vært enkelte uheldige episoder knyttet til det nåværende overvåkingsprogrammet. Det omfatter bl.a. et brudd på avtalen mellom Niva (som gjennomfører overvåkingsprogrammet på oppdrag av AF Decom) og en underleverandør (et medlem av Norges Fiskarlag som var engasjert for å levere fisk og krabbe som grunnlag for miljøundersøkelsene). Den Nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT) uttalte seg til denne saken den 7. mai 2012, og slo bl.a. fast at: *«Nivas praksis kan på sikt*

bidra til å skade forskningens omdømme...». Saken ble enda mer bekymringsfull når vi i ettertid konstaterte at heller ikke Nivas pressemelding gav et korrekt bilde av saken.

På bakgrunn av dette uttalte landsstyret i Norges Fiskarlag den 17. september 2012: *«Vi konstaterer at de lokale fiskerne og andre berørte ikke lenger har nødvendig tillit til det overvåkingsprogrammet som gjennomføres, særlig ikke når det gjelder forholdet til sjømattrygghet. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må det derfor igangsettes et nytt uavhengig overvåkingsprogram med fokus på sjømattrygghet, som alle kan ha tillit til, fortrinnsvis i regi av Nifes og Mattilsynet».* Styret i Fiskarlaget Vest uttalte på samme tid at: *«Styret i Fiskarlaget Vest krever at det nå må etableres et miljøovervåkingsprogram av uavhengige instanser, som har kompetanse på mattrygghet og tillit i befolkningen».*

Det ble avholdt et møte mellom Norges Fiskarlag, Fiskarlaget Vest og AL' Decom den 17. oktober 2012 for å diskutere saken nærmere. Slik vi oppfattet situasjonen, var det enighet om at en i neste fase skulle legge opp til at også hensynet til mattrygghet ble inkludert i overvåkingsprogrammet på en fullverdig måte, og at et kompetent organ skulle stå for denne delen av overvåkingen. Da ville overvåkingsprogrammet også kunne få nødvendig tillit blant fiskere, matforvaltning og andre berørte.

På dette grunnlaget er det bemerkelsesverdig at heller ikke denne konsekvensutredningen går inn på konkrete vurderinger i forhold til mattrygghet. Ordet mattrygghet er ikke en gang nevnt i konsekvensutredningen. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må det derfor gjennomføres en tilleggsutredning ang. forholdet til mattrygghet, gjennomført av et kompetent og uavhengig faginstitut.

Avveining av samfunnsmessige hensyn

Selve hensikten med å utarbeide en konsekvensutredning er nettopp å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir tatt i betraktning, når det skal tas stilling til om, og på hvilke vilkår, planer eller tiltak kan gjennomføres (jfr. forskrift om konsekvensutredninger § 1). Det er derfor avgjørende at konsekvensene blir utredet på en mest mulig nøytral, objektiv og tillitvekkende måte, og at konklusjoner og behandlingsutfall ikke er avgjort på forhånd.

Skal en kunne fatte gode beslutninger på grunnlag av en konsekvensutredning må den også beskrive og kvantifisere de langsiktige, negative effektene og kostnadene det omsøkte tiltaket vil kunne få for fiskeri (arealbeslag, forholdet til mattrygghet, gyte- og oppvekstområder m.m.), andre næringer og interesser (også i nabokommunen Tysvær), samt marint miljø. I tillegg må de økologiske kostnadene for fjordmiljøet tas med i beregningene. Ingenting av dette er tilfredsstillende behandlet i denne konsekvensutredningen. På den andre siden synes samfunnsnyttene ved å gjennomføre det planlagte tiltaket (arbeidsplasser, som kan gi Vindafjord kommune økte inntekter i en periode) å bli overvurdert. I sum gir konsekvensutredningen derfor ikke noe tilfredsstillende faglig grunnlag å fatte videre beslutninger på.

Kommentarer til utkast til reguleringsforskrift

§ 1 Avgrensning:

De områdene som foreslås regulert til Ferdsel (riggområde) og Havneområde i sjø/industri kommer i direkte konflikt med fiskeriinteressene og hensynet til Yrkjefjorden som nasjonalt viktig gyteområde. Vi ber om at størrelsen på de områdene som foreslås regulert reduseres kraftig, samt at grensene justeres i dialog med lokale fiskere og Fiskeridirektoratet region sør.

§ 2 Formål:

Vi ber om at hensynet til fiskeriene og Yrkjefjorden som nasjonalt viktig gytefjord inkluderes i formålsparagrafen.

§ 3.1 Ferdsel (riggområde):

Vi ber om at områdene, som er foreslått regulert til Ferdsel (riggområde), kun brukes til midlertidig oppankring (ikke seksjonering/industriell virksomhet). Vi ber også om at grensene for disse områdene

justeres i dialog med lokale fiskere og Fiskeridirektoratet region sør. Vi anmoder om at pkt. b) justeres til: *«Innenfor formålet «o_Ferdsel 1» skal det ikke ligge installasjoner i februar – april»*. Vi anmoder om at pkt. e) justeres til: *«I perioder med lysfiske i fjorden skal bruk av lys på installasjonene reduseres til et minimum»*.

§ 3.2 Havneområde i sjø/industri:

Vi ber om at grensene for disse områdene, samt beskrivelsen av aktuelle aktiviteter, justeres slik at reguleringsforslaget ikke kommer i konflikt med fiskerier og Yrkjefjorden som nasjonalt viktig gyteområde. Dette må gjøres i dialog med lokale fiskere og Fiskeridirektoratet region sør. Vi anmoder også om at reguleringsbestemmelsene i større grad legger opp til at så mye som mulig av den industrielle virksomheten (seksjonering m.m.) foregår på land. Da vil en få betydelig bedre kontroll på utslipp til sjø og luft, samt. evt. større uhellsutslipp.

§ 4 Hensynssoner:

På bakgrunn av at Yrkjefjorden er en nasjonalt viktig gytefjord, burde forslaget til reguleringsplan også omfattet hensynssoner knyttet til gyteområder. Vi anmoder om at dette vurderes, i samråd med lokale fiskere og Fiskeridirektoratet region sør.

§ 5 Fellesbestemmelser:

Etter vår oppfatning må setningen: *«Lokalisering (av installasjonene) skal i minst mulig grad være i konflikt med fiskeriinteresser i området»* bli konkretisert, slik at denne føringen kan få praktisk betydning. Vi anmoder om at dette gjøres i dialog med lokale fiskere og Fiskeridirektoratet region sør. Vi ber også om at bestemmelsene i § 5.1 omfatter all aktivitet i sjø, slik at bestemmelsen også inkluderer installasjoner det utføres arbeid på.

Konklusjon

Norges Fiskarlag mener det omsøkte tiltaket, slik det i dag framstår, vil føre til stor negativ effekt for marint miljø, villfisk og fiskerinæring. Vår konklusjon er nærmere bestemt:

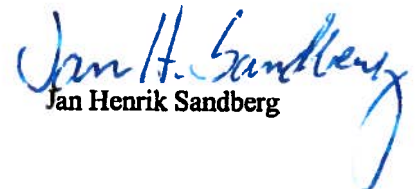
1. Verken fiskebestander, gyteområder, fiskerier eller Yrkjefjordens særstilling som fiskefjord omtales på en tilfredsstillende måte i konsekvensutredningen. Etter Norges Fiskarlags oppfatning er det behov for å utarbeide en tilleggsutredning ang. dette.
2. Gjeldende kommuneplan for Vindafjord har begrenset legitimitet i fiskerisammenheng, og utgjør et dårlig grunnlag for forslaget til detaljregulering av sjøområder i Vats- og Yrkjefjorden.
3. Forslaget til detaljregulering for sjøområder i Vats og Yrkjefjorden er ikke i samsvar med gjeldende mål og retningslinjer i Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland.
4. Konsekvensutredningen gir et forenklet og unyansert bilde av bestandsendringer og årsaker til disse.
5. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må mest mulig av opphoggingen skje på land. En vil ha langt mindre kontroll på utslipp ved seksjonering/oppdeling ute på fjorden. Disse forholdene burde i langt større grad ha vært vektlagt i konsekvensutredningen
6. Det er bemerkelsesverdig at konsekvensutredningen ikke går inn på konkrete vurderinger i forhold til mattrygghet. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må det derfor gjennomføres en tilleggsutredning ang. forholdet til mattrygghet, gjennomført av et kompetent og uavhengig faginstitut.
7. Vi konstaterer dessverre at verken gjeldende overvåkningsprogram eller konsekvensutredningen gir et tilstrekkelig faglig grunnlag for å konkludere med at *«miljøundersøkelsene rundt AF Miljøbase Vats på Raunes i perioden 2008 - 2011 viser liten eller ingen påvirkning på miljøforholdene»*.

8. Skal en kunne fatte gode beslutninger på grunnlag av en konsekvensutredning må den også beskrive og kvantifisere de langsiktige, negative virkningene det omsøkte tiltaket vil kunne få for fiskeri (arealbeslag, forholdet til mattrygghet, gyte- og oppvekstområder m.m.), andre næringer og interesser (også i nabokommunen Tysvær), samt marint miljø. I tillegg må de økologiske kostnadene for fjordmiljøet tas med i beregningene. Ingenting av dette er tilfredsstillende behandlet i konsekvensutredningen. På den andre siden synes samfunnsnyten ved å gjennomføre det planlagte tiltaket (arbeidsplasser, som kan gi Vindafjord kommune økte inntekter i en periode) å bli overvurdert. I sum gir konsekvensutredningen derfor ikke noe tilfredsstillende faglig grunnlag å fatte videre beslutninger på.
9. Utkast til reguleringsforskrift kan ikke godtas, slik det foreligger. Vi anmoder om at utkastet til reguleringsforskrift justeres i samsvar med Fiskarlagets innspill.

Norges Fiskarlag, Fiskarlagct Vest og Tysvær Fiskarlag kan på denne bakgrunn ikke akseptere forslaget til detaljregulering for sjøområdene i Vats- og Yrkjefjorden.

Med hilsen
NORGES FISKARLAG

Jan Birger Jørgensen

Jan Henrik Sandberg

Kopi til: Medlemslag, Tysvær Fiskarlag, Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet, Fiskeridirektoratet, Fiskeridirektoratet region sør, Mattilsynet, Miljødirektoratet, Kystverket, Havforskningsinstituttet, NIFES, FHL, Tysvær kommune og AF Decom.

Vedlegg:

NORGES FISKARLAG
FISKARLAGETS SERVICEKONTOR AS

Klima- og miljøverndepartementet
v/ statsråd Tine Sundtoft
Postboks 8013 Dep.
0030 Oslo

Nærings- og fiskeridepartementet
v/ statsråd Elisabeth Aspaker
Postboks 8090 Dep.
0032 Oslo

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
v/ statsråd Jan Tore Sanner
Postboks 8112 Dep.
0032 Oslo

Vår dato
04.02.2014

Vår referanse
2010/00166-18

Vår saksbehandler
Jan Henrik Sandberg/97682469

Deres referanse

FORVALTNINGSREVISJON AV MILJØDIREKTORATET

Norske fiskere er helt avhengig av et rent hav, rene fjorder og intakte gyte- og oppvekstområder. Til tross for dette er det fortsatt ingen god kobling mellom forvaltningen av forurensende utslipp og hensynet til miljø- og ressursgrunnlaget for norsk fiskeri- og sjømatnæring.

Norges Fiskarlag innser at fiskerinæringen ikke kan få fullt gjennomslag i alle saker. Det er allikevel avgjørende at forurensende utslipp ikke går ut over hensynet til gyteområder og mattrygghet. For å oppnå dette må Miljødirektoratet (tidl. Klima- og forurensningsdirektoratet - Klif) vektlegge miljø- og ressursgrunnlaget for norsk fiskerier i sin forvaltning og skjønnsutøvelse, slik Stortinget la til grunn da forurensningsloven ble vedtatt. Norges Fiskarlag mener det er god grunn til å stille spørsmål ved om Miljødirektoratets praktisering av forurensningsregelverket per i dag skjer fullt ut i samsvar med dette.

Saken ble behandlet på Norges Fiskarlags Landsmøte 13. – 15. november 2013. Her vedtok landsmøtet at: *«Samtlige av sjømatnæringas forvaltningsinstitusjoner og faginstututter ble evaluert i 2012. Det er avgjørende at også forurensningsloven praktiseres i samsvar med Stortingets forutsetninger. **Landsmøtet ber derfor om at også Miljødirektoratet underlegges en slik forvaltningsrevisjon**».*

På bakgrunn av landsmøtets vedtak anmoder Norges Fiskarlag Miljøverndepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet om et møte. Dette for å drøfte hvordan Miljødirektoratet best kan vurdere- og ivareta hensynet til mattrygghet, gyteområder, fjordmiljø, og dermed også norsk fiskeri- og sjømatnæring, i sin forvaltning.

Bakgrunn

Norske fiskerier er avgjørende for utvikling og bosetting langs kysten, og er fortsatt en viktig bærebjelke for norsk økonomi og samfunnsutvikling. Fiskeriene utgjør selve «grunnmuren» i den marine verdikjeden, som gjør Norge til en viktig matprodusent, også i global målestokk. I 2013 bragte norske fiskere to millioner tonn fisk og sjømat til land. I teorien tilsvarer dette et fiskemåltid til hvert eneste menneske på jorda. Så lenge vi forvalter fiskeriene og havmiljøet på en god måte, vil våre marine ressurser i prinsippet kunne være evigvarende.

Sjømat fra Norge må være sunn og trygg å spise. Vi vet imidlertid at utslipp og dumping/deponering av avfallsmasser kan føre til betydelig forurensning, problemer for mattryggheten og ødeleggelse av gyte- og oppvekstområder. I tillegg kan dette gå ut over kvalitet, omdømme og markedsverdi for norsk sjømat. Slike problemer er vanskelige å løse i etterkant, og må derfor forebygges i størst mulig grad.

Det er langs kysten og i fjordene vi har våre viktigste gyteområder, oppvekstområder og fiskeområder. Vår grunnholdning er derfor at kysten og fjordene ikke skal brukes som avfallsplass. Det som er aller mest sentralt er at utslipp og dumping/deponering ikke må kunne ødelegge for framtidig produksjon og høsting av sjømat, eller komme i konflikt med hensynet til mattrygghet. Hvis en kan dokumentere dette på en tillitvekkende måte, gjennom tverrfaglig kunnskap og gode prosesser, kan forurensende utslipp aksepteres. De prosessene vi hittil har erfart har derimot vært lite betryggende.

Nærmere om Norges Fiskarlags erfaringer med forurensningsforvaltningen

Det er knapt noen næring som er mer avhengig av en velfungerende forurensningsforvaltning, enn nettopp fiskerinæringen. Til tross for dette finnes det som nevnt fortsatt ingen god kobling mellom forvaltningen av forurensende utslipp og hensynet til mattrygghet, gyte- og oppvekstområder, fiskeområder og fiskeri- og sjømatnæringa generelt.

Miljødirektoratet har verken forvaltningsansvar eller tilstrekkelig fagkompetanse knyttet til mattrygghet, gyteområder, fiskeri- og sjømatnæring. Til tross for dette får fortsatt ikke Mattilsynet og Fiskeridirektoratet, som faktisk har fagkompetanse og forvaltningsansvar for de nevnte verdiene, alle aktuelle saker på høring. Når Mattilsynet eller Fiskeridirektoratet (eller sjømatnæringas faginstitutter - NIFES og Havforskningsinstituttet) allikevel uttaler seg, opplever en alt for ofte at deres faglige innspill ikke blir konkret vurdert eller hensyntatt. Det samme har skjedd i flere sentrale nasjonale utredningsprosesser, initiert av Miljødirektoratet/Klif og Klima- og miljøverndepartementet. Nærmere bestemt omfatter dette:

- «*Nasjonal ressursgruppe for bergverk og miljø*» ble opprettet av Miljødirektoratet/Klif for å gi faglig bistand i forbindelse med utslipp/deponering av gruveavfall. Verken Fiskeridirektoratet eller Mattilsynet fikk anledning til å delta i denne gruppa, til tross for skriftlige forespørsler. Også Norges Fiskarlag fikk avslag på vår forespørsel om å få delta. Denne ressursgruppa har derfor ikke tilstrekkelig legitimitet til å kunne gi råd om utslipp fra gruvevirksomhet, dersom dette kan være i konflikt med mattrygghet, gyteområder eller høsting og produksjon av sjømat.
- I mandatet for «*NOU 2010:9 – Et Norge uten miljøgifter*» ble det slått fast at alle relevante kilder til utslipp av miljøgifter skulle omfattes. Videre krevde mandatet at: «*Utvalget skal gjennom sitt arbeid ha kontakt med interessenter fra berørte sektorer og organisasjoner, f.eks. gjennom offentlige høringer. Dette for å sikre et tverrfaglig og framtidsrettet resultat*». Til tross for dette ble aldri Norges Fiskarlag eller Fiskeridirektoratet rådspurt i utvalgets arbeid. NOU'en omtaler heller ikke utslipp av miljøgifter fra opphogging av offshoreinstallasjoner, eller fra ny gruvevirksomhet. Etter vår oppfatning er det beklagelig at utvalget ikke fulgte opp sitt mandat fullt ut, og at hensynet til mattrygghet, sjømatnæring og marint miljø ikke ble tilstrekkelig faglig vurdert.
- Miljødirektoratet/Klif unnlot å sende forslag til «*Innføring av EUs direktiv om mineralavfall*» (gruveavfallsdirektivet) på høring til sjømatnæringas organisasjoner, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, Havforskningsinstituttet og NIFES. Forhold som kunne komme til å påvirke hensynet til mattrygghet, sjømatnæring og marint miljø ble derfor ikke tilfredsstillende vurdert.
- Det legges nå opp til at EUs vanndirektiv og vannforskriften skal bidra til bedre miljøkvalitet i norske fjorder. Norges Fiskarlag har ved flere anledninger anmodet Miljødirektoratet/Klif og Klima- og miljøverndepartementet om å få innsyn i hvordan de ser for seg praktiseringen av vannforskriftens § 12 («*unntaksparagrafen*»). Dette for å kunne komme med relevante innspill til en god forvaltning. Vi har fortsatt ikke fått nødvendig innsyn i saken.

- Vi konstaterer at NIFES og Mattilsynet, som har nasjonalt ansvar for sjømattrygghet, fortsatt ikke får tilgang på nødvendig informasjon om ulike kjemikalieblandinger som brukes i gruveindustrien og i annen virksomhet. Med dagens praktisering av regelverket er det derfor ikke mulig å gjøre tilfredsstillende risikovurderinger av disse kjemikaliene. Sett fra Norges Fiskarlags ståsted er slikt hemmelighold helt uakseptabelt.
- En enkeltsak i Sør-Varanger kommune illustrerer også Fiskarlagets bekymringer. Sydvaranger Gruve AS fikk i 2010 tillatelse av Miljødirektoratet/Klif til å slippe ut betydelige mengder av den relativt giftige kjemikalieblandingen «*Magnafloc 1707 / LT 37*». Norges Fiskarlag stilte i den forbindelse spørsmål til direktoratets vurderinger. I svarbrevet slo Miljødirektoratet/Klif fast at de var tilfreds med hvordan saken var håndtert, og de konkluderte med: «*Totalt sett mener vi at våre saksbehandlingsprosedyrer gir grunnlag for en forsvarlig forvaltning, der beslutningen skal baseres på skjønn der de forurensningsmessige ulemper ved et tiltak vurderes sammen med de fordeler og ulemper som tiltaket for øvrig vil medføre, jfr. forurensningslovens § 11*». Beskrivelsen av Miljødirektoratet/Klif sine skønnsvurderinger viste seg dessverre å være uriktig. Det ble ikke innhentet uttalelser fra Mattilsynet eller Fiskeridirektoratet, og hensynet til gyte- og oppvekstområder og mattrygghet ble aldri vurdert. I ettertid kom det flere presseoppslag, som indikerte at Miljødirektoratets/Klifs vedtak ikke utelukkende var basert på faglige kriterier.
- En annen sak som gir grunn til bekymring er Miljødirektoratets/Klifs håndtering av utslipp fra opphogging av petroleumsinstallasjoner ved AF Decom AS sitt anlegg i Yrkjefjorden i Vindafjord kommune. Slik opphoggingsvirksomhet kan føre til betydelige utslipp av tungmetaller og andre miljøgifter, dersom det ikke stilles tilstrekkelig strenge krav. Det har i lang tid vært krav om «*null miljøskadelig utslipp*» fra offshoreinstallasjoner, når de er i drift på sokkelen. Sett fra Norges Fiskarlags side er det et paradoks at Miljødirektoratet ikke stiller tilnærmedesvis like strenge utslippskrav, når de samme installasjonene skal hogges opp i fjordene, der også føringene i vanddirektivet og vannforskriften gjelder.

Yrkjefjorden en av våre viktigste fiskefjorder, ikke minst på grunn av fjordens unike oseanografiske forhold. Det vil derfor være nærmest katastrofalt dersom evt. utslipp av miljøgifter fra AF Decom AS sitt anlegg fører til innføring av kostholdsråd. Et faglig godt overvåkingsprogram for mattrygghet, som også har nødvendig tillit blant berørte parter, kan bidra til å forebygge dette. Det nåværende overvåkingsprogrammet, som blir utført av NIVA i samarbeid med AF Decom AS, tilfredsstiller ikke disse kravene. I tillegg har det vært flere uheldige episoder knyttet til prøvetaking, forsøksoppsett og rolleforståelse, som resulterte i at Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi slo fast: «*NIVAs praksis kan på sikt bidra til å skade forskningens omdømme...*». På bakgrunn av problemstillingene ovenfor gjorde Norges Fiskarlags Landsstyre følgende vedtak den 17. september 2012: «*Vi konstaterer at de lokale fiskerne og andre berørte parter ikke lenger har nødvendig tillit til det overvåkingsprogrammet som gjennomføres, særlig ikke når det gjelder forholdet til sjømattrygghet. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må det derfor igangsettes et nytt uavhengig overvåkingsprogram med fokus på sjømattrygghet, som alle kan ha tillit til, fortrinnsvis i regi av NIFES og Mattilsynet*».

Vi konstaterer at Miljødirektoratet/Klif inntil nå ikke har stilt spørsmål ved AF Decom AS sitt overvåkingsprogram. Miljødirektoratet synes også å bagatellisere økte nivåer av PCB og andre miljøgifter i fjorden, og de effektene dette kan ha for mattrygghet og sjømatnæring. Etter Norges Fiskarlags oppfatning må overvåkingsprogram, rolleforståelse og forvaltningsprosesser knyttet til AF Decom AS sitt anlegg i Vindafjord kommune nå underlegges en nærmere gransking.

- Vi konstaterer at de faginstitutionene/konsulentene, som engasjeres av Miljødirektoratet/Klif, for å gi råd om praktisering av forurensningsregelverket, samtidig engasjeres av gruve- og industriselskap som søker utslippstillatelse. Det har blant annet skjedd i forbindelse med konsekvensutredningen til Nordic Mining AS i Naustdal kommune, som ble koordinert av NIVA.

I dette tilfellet opplevde en også at NIVAs ansvarlige for modellering av strømforholdene i utslippsområdet (Førdefjorden) i en kronikk i Dagsavisen sammenliknet de omsøkte utslippene av gruveavfall med «naturlig erosjon». I realiteten viste det seg at de omsøkte utslippene til fjorden var 2-3000 ganger større enn dette, inkludert betydelige mengder ulike kjemikalier.

Sett fra Norges Fiskarlags ståsted er det uheldig at personer i NIVA og andre forskningsinstitutt kan inncha dobbeltroller, der de innenfor samme saksområde gir råd til både Miljødirektoratet og til investorer/industri. En slik praksis kan også redusere tilliten til at Miljødirektoratet gjør nøytrale og upolitiske vurderinger og vedtak. På denne bakgrunn sendte Norges Fiskarlag, Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) og Norske Sjømatbedrifters Landsforening (NSL) en anmodning til aktuelle departement, om at slike dobbeltroller måtte unngås i framtida (brev datert 03. september 2012). Vi har fortsatt ikke fått noen tilbakemelding.

Nytt Miljødirektorat

Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) og Direktoratet for naturforvaltning (DN) ble slått sammen til det nye Miljødirektoratet den 1. juli 2013. Dette synes ikke å ha ført til nevneverdige forbedringer, når det gjelder forvaltningen av forurensende utslipp. Det nye Miljødirektoratet virker i liten grad å legge føringene i havressursloven, matloven og naturmangfoldloven til grunn i sine skønnsvurderinger etter forurensningsloven. Vi konstaterer også at sjømatorganisasjonene, Mattilsynet og Fiskeridirektoratet fortsatt ikke får alle aktuelle saker til høring. Det gjelder f.eks. den siste utslippssøknaden fra Sydvaranger gruve AS, datert 31. oktober 2013.

I tillegg til det overnevnte, har en også fått erfaring med det nye Miljødirektoratets forvaltningspraksis i forbindelse med planene til gruveselskapet Nussir ASA i Kvalsund kommune. Miljødirektoratet fikk den 5. juli 2013 i oppdrag av departementet å vurdere miljøfaglige forhold knyttet til Nussir ASA sin søknad om gruvedrift og utslipp til Repparfjorden. I svarbrevet, datert 26. september 2013, slår Miljødirektoratet bl.a. fast at: *«Det er liten sannsynlighet for spredning av gruveavgang ut over det angitte deponiområdet. Under denne forutsetningen er det etter vårt syn ikke behov for noen videre utredninger på marint naturmangfold for å kunne avgjøre innsigelsessaken»*. Marint naturmangfold omfatter her et kartlagt gyteområde for kysttorsk. Dette gyteområdet er lokalisert på samme sted som det angitte deponiområdet, hvor selskapet har søkt om utslipp av ca. 2 millioner tonn gruveavfall per år. At Miljødirektoratet ikke ser behov for mer kunnskap om gyteområdet for kysttorsk, fordi de tror gruveavfallet ikke vil spre seg ut over det kartlagte gyteområdet for kysttorsk (og det angitte deponiområdet), framstår som en logisk kortslutning. Norges Fiskarlag har bedt om en nærmere forklaring på Miljødirektoratets vurderinger, men direktoratet har ikke hatt ønske om å uttale seg nærmere om hva som lå til grunn for deres konklusjon. Vi konstaterer derfor at Miljødirektoratets uttalelser i denne saken ikke kan bygge på et rent faglig grunnlag.

Vedtak i Norges Fiskarlag

Norges Fiskarlag har, på bakgrunn av erfaringene ovenfor, gjort flere vedtak for å oppnå en bedre og mer tverrfaglig forurensingsforvaltning:

Landsstyret i Norges Fiskarlag gjorde følgende vedtak den 30. mai 2011:

For å oppnå en forvaltning av store utslippssaker, som også ivaretar fiskernes interesser på en god måte, stiller Norges Fiskarlag krav om at:

- a) *Det må opprettes klare rutiner for at Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, Norges Fiskarlag og andre sjømatorganisasjoner får alle aktuelle saker til uttalelse.*
- b) *Fiskeridirektoratet og Mattilsynet må få tilstrekkelige ressurser og et klart mandat, slik at de kan ivareta sitt forvaltningsansvar i disse sakene.*
- c) *Klif må vektlegge uttalelser fra Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, Norges Fiskarlag og de andre sjømatorganisasjonene svært tungt, i et føre-var-perspektiv, når de skal avveie om utslippstillatelse skal gis eller ikke.*
- d) *Det må utredes om store utslippssaker også bør ha tillatelse etter havressursloven, matloven m.fl.*
- e) *Havforskningsinstituttet og NIFES må få styrket sin rådgivningsfunksjon, i forhold til effektene av forurensende utslipp, dumping og deponering.*

- j) *Det må gjennomføres et prosjekt for å kartlegge dagens forvaltning av forurensende utslipp nærmere. Prosjektet må ha som målsetting å:*
- *Dokumentere i hvilken grad/hvordan forvaltningen av store utslippssaker i realiteten har ivaretatt hensynet til marint miljø, gyte- og oppvekstområder, fiskeområder, mattrygghet og sjømatnæring.*
 - *Foreslå hvordan forvaltningen av disse sakene evt. kan forbedres.*

Landsmøtet i Norges Fiskarlag gjorde følgende vedtak i oktober 2011:

Landsmøtet viser til at et rent havmiljø er selve grunnlaget for sjømatnæringa, og understreker at havet ikke skal brukes som avfallsplass. Landsmøtet stiller spørsmål ved om dagens utslippsforvaltning fungerer godt nok med hensyn til å ivareta marint miljø, gyte- og oppvekstområder og mattrygghet. Landsmøtet forutsetter at dette arbeidet følges opp av myndighetene.

Landsmøtet i Norges Fiskarlag gjorde følgende vedtak den 13. november 2013:

Landsmøtet er positiv til andre næringer, og søker å finne løsninger for sameksistens der det er mulig. Forutsetningen er at tiltak ikke må ødelegge gyte- og oppvekstområder, marint miljø, sjømattrygghet og/eller utøvelsen av fisket.

Sjømat fra Norge må være sunn og trygg å spise. Et rent hav- og fjordmiljø, mest mulig fri for forurensning, er en grunnleggende forutsetning for dette.

Landsmøtet konstaterer at det foreligger flere nye søknader fra gruveindustrien, som omfatter utslipp av mange millioner tonn gruveavfall per år i flere norske fjorder, til dels med betydelige mengder kjemikalier og tungmetaller. Utslippene er omsøkt i gyteområder for kysttorsk og i nasjonale laksefjorder. I tillegg er det på norsk sokkel ca. 500 offshoreinstallasjoner, som snart skal hogges opp. Dette utgjør flere millioner tonn skrapjern og betydelige mengder tungmetaller og andre miljøgifter.

Norges Fiskarlag har over lang tid erfart at hensynet til mattrygghet, gyteområder og norske fiskere som regel har blitt oversett i behandlingen av søknader om forurensende utslipp. Det samme har skjedd i flere viktige nasjonale utrednings- og forvaltningsprosesser. Landsmøtet mener dette må endres, dersom en skal oppnå en tillitvekkende forurensningsforvaltning.

Landsmøtet krever at myndighetene tar denne utviklingen på alvor slik at utslipp fra gruveindustri, opphogging og annen virksomhet heller ikke må ødelegge omdømmet for norsk sjømat.

*Samtlige av sjømatnæringas forvaltningsinstitusjoner og faginstitutter ble evaluert i 2012. Det er avgjørende at forurensningsloven praktiseres i samsvar med Stortingets forutsetninger. **Landsmøtet ber derfor om at også Miljødirektoratet underlegges en slik forvaltningsrevisjon.***

Norges Fiskarlag har gjennom de siste 3-4 årene forsøkt å formidle fiskernes standpunkt og vedtak på beste måte, samt å oppnå en god dialog med myndighetene. Fiskarlaget har i den forbindelse hatt flere møter med Miljødirektoratet/Klif og aktuelle departement. Fiskarlaget har, i samarbeid med FHL og NSL, også sendt felles brev til Statsministerens kontor (10. januar 2012) og til politisk ledelse i Miljøverndepartementet, Fiskeridepartementet og Nærings- og handelsdepartementet (3. september 2012). Vi har blitt møtt med stor forståelse for våre synspunkt, men dette har hittil ikke ført til konkrete forbedringer.

Forvaltningsrevisjon

Det er som nevnt neppe noen næringer som er mer avhengige av at forurensningsforvaltningen gjør en god jobb, enn nettopp norsk fiskerinæring. Det er også svært viktig at våre offentlige institusjoner fungerer som de skal, og at lovverket praktiseres i samsvar med forutsetningene.

Samtlige av sjømatnæringas forvaltningsinstitusjoner og fagstøtteinstitutter ble evaluert/revidert i 2012. Dette omfatter NIFES (Pöry Management Consulting), Havforskningsinstituttet (Oxford Research AS), Mattilsynet (Riksrevisjonen) og Fiskeridirektoratet (Riksrevisjonen, som også gjennomførte en revisjon av Fiskeridirektoratet i 2004). Også Direktoratet for mineralforvaltning ble evaluert i 2012 (PwC Norge). Her fikk dette direktoratet kritikk for at de ikke tok tilstrekkelige hensyn

til miljø og samfunn, og for at de «i for stor grad identifiserte seg med bergverksnæringen, istedenfor å søke en rolle som uavhengig og profesjonelt forvaltningsorgan». På bakgrunn av erfaringene med praktiseringen av forurensningsregelverket, kan det være grunn til å spørre om Miljødirektoratet kan ha liknende utfordringer som Direktoratet for mineralforvaltning.

Norges Fiskarlag mener som nevnt det er avgjørende at forurensningsloven blir praktisert i samsvar med de forutsetningene Stortinget la til grunn, da loven ble vedtatt i 1981. Landsmøtet i Norges Fiskarlag vedtok derfor at Miljødirektoratet måtte underlegges en forvaltningsrevisjon, likeverdig med tidligere revisjoner av Fiskeridirektoratet og Mattilsynet.

Konklusjon

Norges Fiskarlag har gjennom flere år gitt innspill om en bedre forurensningsforvaltning, basert på tverrfaglighet, ryddige prosesser og et tydelig skille mellom faglige vurderinger og politiske beslutninger. Norges Fiskarlag erkjenner at fiskerinæringen ikke kan få fullt gjennomslag i alle saker. Det er allikevel avgjørende at forurensende utslipp ikke går ut over hensynet til mattrygghet, gyteområder og viktige fiskeområder. For å oppnå dette må Miljødirektoratet innhente nødvendig informasjon om disse verdiene, og vektlegge dette i sitt arbeid.

Norges Fiskarlag forventer nå en nærmere dialog om oppfølgingen av Landsmøtets vedtak, om en forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratet. På denne bakgrunn ber Norges Fiskarlag om et møte med Klima- og miljøverndepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Etter vår oppfatning vil det være hensiktsmessig å avholde et slikt møte før saken eventuelt tas opp videre med Riksrevisjonen. Vi håper et slikt møte kan bidra til:

- Økt erkjennelse for hvordan forurensende utslipp kan påvirke norsk fiskeri- og sjømatnæring.
- En mer felles forståelse for utfordringene knyttet til dagens forurensningsforvaltning.
- Bedre rolleforståelse og et klarere skille mellom faglige råd og politiske avgjørelser i forurensningssaker.
- Å sikre at Miljødirektoratet arbeider i samsvar med de forutsetningene Stortinget la til grunn, da forurensningsloven ble vedtatt.
- Å utforme klare rammer for en kommende evaluering/forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratet.

Det er nå vi har mulighet til å stake ut en god kurs for framtida. Norges Fiskarlag ønsker å bidra positivt til en mer samordnet forurensningsforvaltning, som i større grad kan være med på å sikre miljø- og ressursgrunnlaget for norsk fiskeri- og sjømatnæring. Vi vil i den forbindelse også gjerne få anledning til å komme med en nærmere utdyping av våre synspunkter.

Med hilsen
NORGES FISKARLAG

Kjell Ingebrigtsen
leder

Torleif Pæschke
fagsjef

Kopi til: Medlemslag, Miljødirektoratet, Mattilsynet, Fiskeridirektoratet, NIFES, Havforskningsinstituttet, FHL og NSL.

Vedlegg: